

Klassik rus
poeziyasından
nümunələr

İsaxanın tərcüməsində

©Xəzər Universitəsi Nəşriyyatı, 2011
Bütün hüquqlar qorunur.

Redaktor: *Mahir N. Qarayev*

Korrektor: *Elza İsmayılova*

Kompyuter işi: *Zakir N. Yusifoglu*

Klassik rus poeziyasından nümunələr İsxanın
tərcüməsində, Bakı: Xəzər Universitəsi Nəşriyyatı,
2011, 96 səh.

Kitaba İsxan İsxanlının klassik rus poeziyasından –
Aleksandr Puşkin, Mixail Lermontov, Aleksandr Blok,
Serqey Yesenin, Aleksey Tolstoy və İvan Bunindən
tərcümələri daxil edilmişdir.

ISBN 978-9952-20-64-5

*Bu kitab 8 mart ərəfəsində
ışq üzü görəcək.*

*Təqdim olunan seirlər, əsasən,
sevgi seirləridir.*

*Ödür ki, sevgi seirləri qədr
xərif, incə, məhəbbət ünvanı -*

QADINLARA

hər edirəm bu kitabı.

Müəllif

İÇİNDƏKİLƏR

Müəllifdən ön söz yerinə.....7

Aleksandr Puşkin

На холмах Грузии лежит ночная мгла10

Gürcüstan təpələri itib dumanda, çəndə11

Я вас любил: любовь еще, быть может.....12

Vurulmuşdum mən sizə, bəlkə də o məhəbbət.....13

Mixail Lermontov

У врат обители святой16

Dayanıb kilsənin çıxacağında17

Слышу ли голос твой18

Bir səs gəlir doğma, əziz19

Молча сижу под окошком темницы20

Sakitcə oturub dəmir qəfəsdə21

Тучки небесные, вечные странники!24

Siz ey torpa buludlar, ey əbədi yolçular!25

Мне грустно, потому что я тебя люблю.....26

Qəm, kədər boğur məni, çünki səni sevirəm27

Aleksandr Blok

О доблестях, о подвигах, о славе	30
<i>Təsəvvür eləmərdim sənsiz bircə anı da</i>	31

Serqey Yesenin

Вот уж вечер. Роса	36
<i>Budur, artıq qaş qaralıb</i>	37
Усталый день склонился к ночи	38
<i>Yorğun gün yerini verib gecəyə</i>	39
Тихо дремлет река.....	40
<i>Sakit mürgüləyir çay</i>	41
Ты ушла и ко мне не вернешься	42
<i>Getdin, bir də geri dönən deyilsən</i>	43
Ты жива еще, моя старушка?.....	44
<i>Söylə canım ana, salamatmısən?</i>	45
Прощай, Баку! Тебя я не увижу	50
<i>Əlvida, Bakı! Bir də görməyəcəm səni, əlvida!</i>	51
Какая ночь! Я не могу	52
<i>Gecəyə bax! Möcüzədir göydə ay</i>	53
До свиданья, друг мой, до свиданья.....	56
<i>Salamat qal, dostum mənim, salamat</i>	57

Улеглась моя былая рана	58
<i>Köhnə yaralarım sakitdir hələ</i>	59
Я спросил сегодня у менялы	62
<i>Hər yarım tükənə bir manat verən</i>	63
Ты сказала, что Саади.....	66
<i>Sən dedin ki, şair Sədi</i>	67
В Хороссане есть такие двери	68
<i>Bir qarı bilirəm mən Xorasanda</i>	69
Руки милой – пара лебедей	72
<i>Bir cüt qu quşudur yarın əlləri</i>	73
Отчего луна так светит тускло	76
<i>Nədəndir şöləsi solubdur ayın.....</i>	77

Aleksey Tolstoy

Да, братцы, это так, я не под пару вам.....	82
<i>Bəli, bənzəmirəm başqa birinə</i>	83

İvan Bunin

Счастлив я, когда ты голубые очи	86
<i>Nə qədər xoşbəxtəm, ey qaşu kaman</i>	87
<i>Redaktordan son söz yerinə</i>	89

Əziz oxucum!

İnanın səmimiyyətimə ki, heç vaxt tərcümələrimi kitab şəklində dərc etdirmək haqqında düşünməmişdim. Sadəcə olaraq, sevdiyim şairlərdən sevdiyim şeirləri, necə deyərlər, özüm üçün tərcümə edirdim. Amma iş elə gətirdi ki, 2010-cu ilin sentyabrında çapdan çıxan “Şeir gülüstannının təkrarolunmaz çiçəyi – Serqey Yesenin” adlı kitabında Yesenin poeziyasından etdiyim tərcümələri oxucuların ixtiyarına verdim.

İndiyə qədər Puşkindən, Lermontovdan, Blokdan, Yesenindən, Aleksey Tolstoydan və İvan Bunindən – müxtəlif üslublu bu rus şairlərinin yaradıcılığından 24 şeiri dilimizə çevirmişəm. Yesenindən tərcümələrim çap olunduqdan sonra yerdə qalanları itib-batmasın deyə, bütün tərcümələrimi bir yerə yığıb kiçik bir kitab halında çap etdirmək qərarına gəldim.

Əgər bu tərcümələrdən biriciyi belə, Sizlərdən kimsə qəlbini oxşayacaqsa, demək ki, səhv etməmişəm.

Kitabın çapa hazırlanmasında göstərdiyi köməyə görə filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru Elza İsmayılova, eləcə də tərcümələrin çapa hazırlanmış variantını oxuyaraq verdiyi qiymətli məsləhətlərinə görə şair Hamlet İsaxanlıya, xalq şairi Nəriman Həsənzadəyə və kitabın redaktoru şair-tərcüməçi Mahir N. Qarayevə minnətdarlığımı bildirirəm.

İsaxan İsaxanlı

Aleksandr Puşkin
(1799 – 1837)

На холмах Грузии лежит ночная мгла;
Шумит Арагва предо мною.
Мне грустно и легко; печаль моя светла;
Печаль моя полна тобою,

Тобой, одной тобой... Унынья моего
Ничто не мучит, не тревожит,
И сердце вновь горит и любит - оттого,
Что не любить оно не может.

*S*ürcüstan təpələri itib dumanda, çəndə,
Qarşımda Araqva axır şırhaşır.
Boğsa da kədər məni, bir sevinc var içimdə;
Xəyalım səninlə hey pıçıldaşır.

Səninlə, tək səninlə döyünür qəlbim mənim,
Sənsiz bir an könlüm açılmaz, gülməz.
Yenə də eşq oduyla alovlanır ürəyim –
Bu ürək sevmədən yaşaya bilməz.

*Я вас любил: любовь еще, быть может,
В душе моей угасла не совсем;
Но пусть она вас больше не тревожит;
Я не хочу печалить вас ничем.*

Я вас любил безмолвно, безнадежно,
То робостью, то ревностью томим;
Я вас любил так искренно, так нежно,
Как дай вам бог любимой быть другим.

Vurulmuşdum mən sizə, bəlkə də o məhəbbət
Hələ tamam sönməyib, ürəyimdə közü var.
Bundan sonra verməsin sizə əzab-əziyyət,
Daha üzməsin sizi eşqim, ey nazlı nigar.

Vurulmuşdum mən sizə kirimişcə, ümitsiz,
Bəzən bir qısqançlıqla, bəzən də əsə-əsə.
Vurulmuşdum mən sizə saf ürəklə, tər-təmiz
Arzumdur, qismət olun, sizi sevən bir kəsə.

Mixail Lermontov

(1814 – 1841)

У врат обители святой

Стоял просящий подаянья
Бедняк иссохший, чуть живой
От глада, жажды и страданья.

Куска лишь хлеба он просил,
И взор являл живую муку
И кто-то камень положил
В его протянутую руку.

Так я молил твоей любви
С слезами горькими, с тоскою;
Так чувства лучшие мои
Обмануты навек тобою!

*S*ayanıb kilsənin çıxacağında

Sədəqə toplayır qoca dilənçi.
Taqəti qalmayıb xəstə canında,
İndicə yıxılıb öləcək sanki.

Durub ac-acına səhərdən bəri,
Dəyməyib bir içim su da dilinə.
Yanından ötəndə zalımın biri
Bir daş parçasını qoydu əlinə.

Bir vaxtlar, beləcə durub qarşında,
Diz çökdüm, yalvardım dilənçi kimi.
Anlaya bilmədin, bilmədin onda,
Ömürlük məhv etdin sən hislərimi.

Слышу ли голос твой,
Звонкий и ласковый,
Как птичка в клетке,
Сердце запрыгает;

Встречу ль глаза твои
Лазурно-глубокие,
Душа им навстречу
Из груди просится,

В как-то весело,
И хочется плакать,
И так на шею бы
Тебе я кинулся.

*Bir səs gəlir doğma, aziz,
Deyən, bu səs səninkidir.
Qəfəsdəki bir quş kimi
Çırpınan qəlb mənimkidir.*

O səninmi gözlərindir?
Dərin, mavi bir səmatək,
Sanki onu görmək üçün
Döyünür sinəmdə ürək.

O qədər nəşəliyəm ki,
Ağlamaq keçir könlümdən.
Bir açıydın qollarımı,
Boynuna sarılaydım mən.

Молча сижу под окошком темницы;

Синее небо отсюда мне видно:
В небе играют все вольные птицы;
Глядя на них, мне и больно и стыдно.

Нет на устах моих грешной молитвы,
Нету ни песни во славу любезной:
Помню я только старинные битвы,
Меч мой тяжелый да панцирь железный.

В каменный панцирь я ныне закован,
Каменный шлем мою голову давит,
Щит мой от стрел и меча заколдован,
Конь мой бежить, и никто им не правит.

Sakitcə oturub dəmir qəfəsdə,
Aynadan səmanı seyr edirəm mən.
Quşlar nəğmə deyir başımın üstə,
Dayana bilmirəm xəcalətimdən.

Dilimdə nə dua, nə yalvarış var,
Nə də gözəllərə nəğmə deyirəm,
Xəyalımda yalnız keçmiş döyüşlər -
Qılıncım, qalxanım, bir də dəbilqəm.

Hər tərəf qaranlıq, ayaqda qandal,
Daş divar qəlbimi sıxır yamanca.
Nə qılınc, nə qalxan, nə dəbilqə var,
Atım da vurnuxur yalqız qalınca.

Быстрое время — мой конь неизменный,
Шлема забрало — решетка бойницы,
Каменный панцирь — высокие стены,
Щит мой — чугунные двери темницы.

Мчись же быстрее, летучее время!
Душно под новой броней мне стало!
Смерть, как приедем, подержит мне стремя;
Слезу и сдерну с лица я забрало.

Klassik rus poeziyasından nümunələr
İsaxanın tərcüməsində

Ötüb keçən günlər – o köhlən atım,
Döyüş dəbilqəm – bu ölüm qəfəsi.
Hündür daş divarlar – dəmir libasım,
Qalxanım – zindanın çuqun qapısı.

İndi ümid bircə zamana qalıb,
Əssin yellər kimi, aparsın məni.
Qara buludlartək çiyinə alıb,
Bu dəmir məhbəsdən qurtarsın məni.

*М*учки небесные, вечные странники!

Степью лазурною, цепью жемчужною
Мчитесь вы, будто как я же, изгнанники
С милого севера в сторону южную.

Кто же вас гонит: судьбы ли решение?
Зависть ли тайная? злоба ль открытая?
Или на вас тяготит преступление?
Или друзей клевета ядовитая?

Нет, вам наскучили нивы бесплодные...
Чужды вам страсти и чужды страдания;
Вечно холодные, вечно свободные,
Нет у вас родины, нет вам изгнания

Siz, ey topa buludlar, ey əbədi yolçular!

Düzülüb mirvaritək səmada uçursunuz.
Sizi də mənim kimi sürgün eyləyənmə var
Ki, sevimli şimaldan cənuba qaçırsınız?

O kimdir sizi qovan: taleyinmi qədəri?
Ya gizli bir həsədmi? Açıq kinmi, məkrmi?
Bəlkə, törətdiyiniz cinayətin kədəri?
Yoxsa dostlardan gələn böhtan dolu fikrimi?

Yox, yox, barsız torpaqlar yorub sizi, sadəcə...
Nə ehtiras bilirsiniz, nə əzab, nə ah-fəğan.
Həmişə soyuqsunuz, azadsınız, beləcə
Nə bir vətəniniz var, nə də ki sizi qovan.

Мне грустно, потому что я тебя люблю,
И знаю: молодость цветущую твою
Не пощадит молвы коварное гоненье.
За каждый светлый день иль сладкое мгновенье
Слезами и тоской заплатишь ты судьбе.
Мне грустно... потому что весело тебе.

*Qəm, kədər boğur məni, çünki səni sevirəm,
Sənsə eşq cəfasından zövq alırsan, bilirəm,
Ötəri gözəlliyə gəl güvənmə boş yerə.
Sevindiyin o hər gün, hər şirin ana görə
Acı göz yaşlarımla hesabat verəcəksən,
Qəm, kədər boğur məni, çünki sən şənlənirsən.*

Aleksandr Blok
(1880 – 1921)

*О*доблестях, о подвигах, о славе
Я забывал на горестной земле,
Когда твое лицо в простой оправе
Перед мной сияло на столе.

Но час настал, и ты ушла из дому.
Я бросил в ночь заветное кольцо.
Ты отдала свою судьбу другому,
И я забыл прекрасное лицо.

Летели дни, крутятся проклятым роєм...
Вино и страсть терзали жизнь мою...
И вспомнил я тебя пред аналоем,
И звал тебя, как молодость свою...

Təsəvvür eləmədim sənsiz bircə anı da,
Sən idin qıbləgahım fani dünyada mənəm.
Unutdurmuşdu mənə şöhrəti də, şanı da
Masamın üzərindən boylanın rəsmi sənəm.

Ayrılıq dəmi çatdı, sən mənə tərki əylədin,
“Əlvida” – deyib getdin, düşünmədin halımı.
«Ürəyimdə başqa bir eşqin yeri var» dedin,
Mən də untdum sənə gözəl, ay camalını.

Acı xatirələrlə keçdi bütün həyatım,
Şərab, ehtiras odu parçaladı içimi.
İndi durub önündə o «müqəddəs kitab»ın,
Səsləyirəm mən səni, o itən gəncliyimi.

Я звал тебя, но ты не оглянулась,
Я слезы лил, но ты не снизошла.
Ты в синий плащ печально завернулась,
В сырую ночь ты из дому ушла.

Не знаю, где приют твоей гордыне
Ты, милая, ты, нежная, нашла...
Я крепко сплю, мне снится плащ твой синий,
В котором ты в сырую ночь ушла...

Уж не мечтать о нежности, о славе,
Все миновалось, молодость прошла!
Твое лицо в его простой оправе
Своей рукой убрал я со стола.

Hey səni harayladım, hay vermədin səsima,
Göz yaşlarım sel oldu, heç insafa gəlmədin.
Sən göy rəngli pləşına bürünərək qəmlicə
Çiskinli bir gecədə getdin, geri dönmədin.

Harda yuva qurubsan, de, əzizim, özünə,
Kim olubdur bu illər sənin könül sirdaşın?
Ölü kimi yatmışam, yuxuma girib yenə
Evdən çıxıb getdiyin, o göy rəngli pləşın.

Daha nə şan, nə şöhrət maraqlandırır məni
Solub getdi gəncliyim, hər şey yan keçdi məndən.
Sadə çərçivəsindən boylanan o rəsmini
Öz əlimlə götürdüm masamın üzərindən.

Serqey Yesenin
(1895 – 1925)

Вот уж вечер. Роса

Блестит на крапиве.
Я стою у дороги,
Прислонившись к иве.

От луны свет большой
Прямо на нашу крышу.
Где-то песнь соловья
Вдалеке я слышу.

Хорошо и тепло,
Как зимой у печки.
И березы стоят,
Как большие свечки.

И вдали за рекой,
Видно, за опушкой,
Сонный сторож стучит
Мертвой колотушкой.

Budur, artıq qaş qaralıb,
Şeh də düşüb bir balaca.
Dayanmışam yol üstündə
Söykənərək bir ağaca.

Ayın füsunkar işığı
Evimizin üstə düşür.
Hardasa, lap uzaqlarda
Şeyda bülbüllər ötüşür.

Nə gözəldir, nə istidir
Qışda peç qırağı kimi.
Ağcaqayınlar uzanır
Göylərin çırağı kimi.

Elə bil ki, layla çalır
Çayın həzin şırıltısı,
Yuxu basmış gözətçinin
Toxmağının taqqıltısı.

*У*сталый день склонился к ночи,
Затихла шумная волна,
Погасло солнце, и над миром
Плывет задумчиво луна.

Долина тихая внимает
Журчанью мирного ручья.
И темный лес, склоняясь, дремлет
Под звуки песни соловья.

Внимая песням, с берегами,
Ласкаясь, шепчется река.
И тихо слышится над нею
Веселый шелест тростника.

*G*orğun gün yerini verib gecəyə,
Kiriyyə səhərdən coşan dalğalar.
Artıq günəş batıb, baxırsan göyə,
Fikirli-fikirli süzür orda ay.

Dərələr sakitcə verib baş-başa,
Dinləyir çayların zümzüməsini.
Budur, mürgüləyir qaranlıq meşə
Alıb bülbüllərin layla səsini.

Qulaq verib çay da bülbül səsinə,
Öpür nəvazişlə sahillərini.
Şən bir xışıltıyla qamışlar yenə
Yayırlar ətrafa nəğmələrini.

*М*ихо дремлет река.

Темный бор не шумит.
Соловей не поет,
И дергач не кричит.

Ночь. Вокруг тишина.
Ручеек лишь журчит.
Своим блеском луна
Все вокруг серебит.

Серебрится река.
Серебрится ручей.
Серебрится трава
Орошенных степей.

Ночь. Вокруг тишина.
В природе все спит.
Своим блеском луна
Все вокруг серебит.

Sakit mürgüləyir çay,
Səs-səmir yox meşədən.
Oxumur şeyda bülbül,
Susubdur ağacdələn.

Gecə... Çöküb sakitlik,
Şırıldayır təkcə çay.
Gümüş rəngə boyayır
Hər yanı füsunkar ay.

Gümüşə çalır rəngi
Çayların, çəmənlərin.
Gümüşə çalır rəngi
Sulanmış düzənlərin.

Gecə... Çöküb sakitlik,
Kəsilibdir hay-haray.
Gümüş rəngə boyayır
Hər yanı füsunkar ay.

Мы ушла и ко мне не вернешься,
Позабыла ты мой уголок
И теперь ты другому смеешься,
Укрываясь в белый платок.

Мне тоскливо, и скучно, и жалко,
Неуютно камин мой горит,
Но измятая в книжке фиалка
Все о счастье былом говорит.

*G*ətdin, bir də geri dönən deyilsən,
Unutdun biryolluq biz tərəfləri.
İndi başqasına baxıb gülürsən,
Çəkərək üzünə ağ örpəyini.

Həmdəməm kədərdir, qəmdir həmişə,
Bax, narahat yanır buxarım yenə.
Vərəqlər içində solan bənövşə
Ötən səadətdən söz açır mənə.

Мы жива еще, моя старушка?

Жив и я. Привет тебе, привет!
Пусть струится над твоей избушкой
Тот вечерний несказанный свет.

Пишут мне, что ты, тая тревогу,
Загрустила шибко обо мне,
Что ты часто ходишь на дорогу
В старомодном ветхом шушуне.

И тебе в вечернем синем мраке
Часто видится одно и то ж:
Будто кто-то мне в кабацкой драке
Саданул под сердце финский нож.

Söylə canım ana, salamatmısan?

Özünə yaxşı bax, özünü qoru.
Qoy sənin daxmandan əskik olmasın
Aylı gecələrin füsunkar nuru.

Eşitdim, düşübsən həyəcanlara,
Yamanca qəmlənib nur baxışların.
Darıxıb çıxırsan tez-tez yollara
Əynində o əski, nimdaş paltarın.

Elə ki gecələr getdin yuxuya,
Görürsən sən ancaq bircə halımı.
“Kabak döyüşü”ndə kim isə guya
Soxubdur köksümə fin bıçağını.

Ничего, родная! Успокойся.
Это только тягостная бредь.
Не такой уж горький я пропойца,
Чтоб, тебя не видя, умереть.

Я по-прежнему такой же нежный
И мечтаю только лишь о том,
Чтоб скорее от тоски мятежной
Воротиться в низенький наш дом.

Я вернусь, когда раскинет ветви
По-весеннему наш белый сад.
Только ты меня уж на рассвете
Не буди, как восемь лет назад.

Üzülmə, əzizim, sakitləş həmə, n,
Kədəri, qüssəni tam unut, dedim.
O qədər bədəsil deyiləm ki mən,
Səni görməmişdən dünyadan gedim.

Elə əvvəlkitək mehribanam mən,
Ürəyimdə qalib tək arzum, ana.
Bu dəli həsrəti atıb içimdən,
Nolaydı, tezliklə dönəydim sana.

Həsrətin yandırır-yaxır içimi,
Baharda gələcəm görməyə səni.
Amma bax, səkkiz il əvvəlki kimi
Ala-qaranlıqdan oyatma məni.

Не буди того, что отмечалось,
Не волнуй того, что не сбылось, –
Слишком раннюю утрату и усталость
Испытать мне в жизни привелось.

И молиться не учи меня. Не надо!
К старому возврата больше нет.
Ты одна мне помощь и отрада,
Ты одна мне несказанный свет.

Так забудь же про свою тревогу,
Не грусти так шибко обо мне.
Не ходи так часто на дорогу
В старомодном ветхом шушуне.

Göynətmə qəlbini xatirələrlə,
Qoy acı keçmişin qalmasın izi.
Çox erkən ayrılıq və itkilərlə
İmtahana çəkib bu həyat bizi!

Dua da öyrətmə. İstəmirəm mən!
Keçmişə dönməyi söyləmə mana.
Təsəllim də sənsən, köməyim də sən,
Tanrının nuru da səndədir, ana!

Unut, fikir vermə həyəcanlara,
Qoy gülsün yenə də nur baxışların.
Daha belə tez-tez çıxma yollara
Əynində o əski, nimdaş paltarın.

Прощай, Баку! Тебя я не увижу.

Теперь в душе печаль, теперь в душе испуг.
И сердце под рукой теперь, больней и ближе,
И чувствую сильней простое слово: друг.

Прощай, Баку! Синь тюркская, прощай!
Хладееет кровь, ослабевают силы.
Но донесу, как счастье, до могилы
И волны Каспия, и балаханский май.

Прощай, Баку! Прощай, как песнь простая!
В последний раз я друга обниму...
Чтоб голова его, как роза золотая,
Кивала нежно мне в сиреневом дыму.

Əlvida, Bakı! Bir də görməyəcəm səni, əlvida!

Açılmayır yenə könlüm, duyub hicran havasını.
Bax necə şiddətlə vurur əlimin altında ürək,
Yalnız indi anlayıram dost sözünün mənasını.

Əlvida, Bakı! Sən, ey mavi türk səması, əlvida!
Damarımda donur qanım, tükənir bax gücüm mənim.
Ən xoşbəxt anlarım kimi apararam mən məzara,
Balaxanı «1 May»ını, bir də dalğasın Xəzərin.

Əlvida, Bakı! Sadə, həzin bir nəğmətək, əlvida!
Qoy son dəfə qucaqlayım, silim dostun göz yaşını.
Yasəməni tüstülərin içindən bir qızılgültək,
“Yaxşı yol” diləsin mənə tərpədərək o başını.

Какая ночь! Я не могу.

Не спится мне. Такая лунность.
Еще как будто берегу
В душе утраченную юность.

Подруга охладевших лет,
Не называй игру любовью,
Пусть лучше этот лунный свет
Ко мне струится к изголовью.

Пусть искаженные черты
Он обрисовывает смело, –
Ведь разлюбить не сможешь ты,
Как полюбить ты не сумела.

Любить лишь можно только раз,
Вот оттого ты мне чужая,
Что липы тщетно манят нас,
В сугробы ноги погружая.

Gecəyə bax! Möcüzədir göydə ay,
Ərşə çəkilibdir yuxum bu gecə.
Könlüm keşikçidir sanki haraylar
Solub gedən gəncliyimi gizlicə.

Sən, ey buz illərin könül sirdaşı,
Məhəbbət demə gəl hər bir oyuna.
Qoy bu ay işığı hər addımbaşı
Salsın şöləsini mənim boyuma.

Heç nədən qorxmadan, heç düşünmədən
Qoy ayın işığı çəksin şəklimi.
Onsuz da unuda bilməyəcəksən,
Necə ki sevə də bilmədin məni.

Həyatda bir dəfə sevelər, düzü,
Onunçün bu qədər yadsan sən mənə.
Hədər yerə cökə çağırır bizi,
Bax girib yenə də qarın içinə.

Ведь знаю я и знаешь ты,
Что в этот отсвет лунный, синий
На этих липах не цветы –
На этих липах снег да иней.

Что отлюбили мы давно,
Ты не меня, а я – другую,
И нам обоим все равно
Играть в любовь недорогую.

Но все ж лаской и обнимай
В лукавой страсти поцелуя,
Пусть сердцу вечно снится май
И та, что навсегда люблю я.

Axı hər ikimiz yaxşı bilirik,
Bu mavi gecədə, ay işığında
Cökənin üstündə yoxdu bir çiçək,
Qar-qırov görünür hər yarpağında.

Çoxdan qəlbimizdə yoxdu məhəbbət,
Unutduq sevginin nə olduğunu.
İndi bizim üçün boş şeydir, əlbət,
Oynamaq bu ucuz eşq oyununu.

Amma hər nə olsa, qucaqla məni,
Qərq eylə o saxta öpüşlərinə.
Qoy çəkilsin artıq qəlbimin çəni,
Qovuşum əbədi məhəbbətimə.

До свиданья, друг мой, до свиданья.

Милый мой, ты у меня в груди.
Предназначенное расставанье
Обещает встречу впереди.

До свиданья, друг мой, без руки, без слова,
Не грусти и не печаль бровей,—
В этой жизни умирать не ново,
Но и жить, конечно, не новей.

*S*alamat qal, dostum mənim, salamat,
Əzizim, hər zaman qəlbimdəsən sən.
Bizi bilərəkdən ayıran həyat
Görüş vəd eləyir öndə yenidən.

Salamat qal, nə əl eylə, nə danış,
Nə qüssəni yaxın burax qəlbinə.
Ölmək heç zaman yenilik olmamış,
Yaşamaq da yeni deyil bilənə.

*У*леглась моя былая рана –

Пьяный бред не гложет сердце мне.
Синими цветами Тегерана
Я лечу их нынче в чайхане.

Сам чайханщик с круглыми плечами,
Чтобы славилась пред русским, чайхана,
Угощает меня красным чаем
Вместо крепкой водки и вина.

Угощай, хозяин, да не очень.
Много роз цветет в твоём саду.
Незадаром мне мигнули очи,
Приоткинув черную чадру.

Мы в России девушек весенних
На цепи не держим, как собак,
Поцелуям учимся без денег,
Без кинжальных хитростей и драк.

*R*öhnə yaralarım sakitdir hələ,
İçkili məclislər çıxıb yadımdan.
Tehranın bu mavi çiçəklərilə
İndi çayxanada şəfa tapıram.

Çayxana sahibi özü bayaqdan
Qoy çayxana rusa xoş gəlsin deyə,
Tökür mənə xoruzquyruğu çaydan
Araq əvəzinə, şərab yerinə.

Çayımı tök, çayçı, döymə sinənə,
Bağın gülüstandır, min bir çiçək var.
Boş yerə deyil ki, göz vurdu mənə,
Çəkib çadrasını bir nazlı nigar.

Bahar çiçəyitək gözəl qızları
İt kimi zəncirdə saxlamırıq biz.
Öpüb oxşayırıq hər vaxt onları
Davasız-şavasız, pulsuz-parasız.

Ну, а этой за движенья стана,
Что лицом похожа на зарю,
Подарю я шаль из Хороссана
И ковер ширазский подарю.

Наливай, хозяин, крепче чаю,
Я тебе вовеки не солгу.
За себя я нынче отвечаю,
За тебя ответить не могу.

И на дверь ты взглядывай не очень,
Все равно калитка есть в саду..
Незадаром мне мигнули очи,
Приоткинув черную чадру.

Bax bu günəş üzlü, ay camallının
İnan, hər nazına, hər qəmzəsinə
Qurban eyləyəyəm Xorasan şalın,
Şiraz xalçası da verərəm yenə.

Bir az tünd eləsən, çayçı, içərəm,
Yalan söyləməyəm heç zaman sənə.
Yalnız öz yerimə cavab verərəm,
Necə cavab verirəm sənə yerinə?

Boylanma qapıya sən dönə-dönə,
Bağçana bir başqa giriş yenə var...
Boş yerə deyil ki, göz vurdu mənə,
Çəkib çadrasını bir nazlı nigar.

*Я спросил сегодня у менялы,
Что дает за полтумана по рублю,
Как сказать мне для прекрасной Лалы
По-персидски нежное "люблю"?*

Я спросил сегодня у менялы
Легче ветра, тише Ванских струй,
Как назвать мне для прекрасной Лалы
Слово ласковое "поцелуй"?

И еще спросил я у менялы,
В сердце робость глубже притая,
Как сказать мне для прекрасной Лалы,
Как сказать ей, что она "моя"?

Hər yarım tımənə bir manat verən

Qoca bir sərrafdan soruşdum bu gün:
– O gözəl Laləyə necə deyim mən
Fars dilində zərif “sevirəm” sözün?

Van suları kimi sakitcə həmə
O qoca sərrafdan soruşdum bu gün:
– Bəs gözəl Laləyə necə deyim mən,
İncə “busə” sözün anlatmaq üçün.

Qorxunu-hürkünü atıb içimdən,
Yenə o sərrafdan sordum, görəsən,
O gözəl Laləyə necə deyim mən,
Necə deyim ona ki, “sən mənimsən”?

И ответил мне меняла кратко:
О любви в словах не говорят,
О любви вздыхают лишь украдкой,
Да глаза, как яхонты, горят.

Поцелуй названья не имеет,
Поцелуй не надпись на гробах.
Красной розой поцелуи веют,
Лепестками тая на губах.

От любви не требуют поруки,
С нею знают радость и беду.
"Ты - моя" сказать лишь могут руки,
Что срывали черную чадру.

Sərraf cavab verdi mənə sadəcə:
– Məhəbbəti sözlə söyləmək olmaz.
Məhəbbət yandırır-yaxar gizlicə,
Gözlərinə yanar sanki bir almaz.

Busənin tərifin kimsə bilmir ki,
Busə yazı deyil baş daşlarında.
Busə bir qızılgül ləçəyidir ki,
İlişib qalıbdır dodaqlarında.

Məhəbbətdən əvəz istəmək olmaz,
Sevincinə, kədərinə dözərlər.
“Sən mənimsən” deyər yalnız və yalnız
O qara çarşabı götürən əllər.

Мы сказала, что Саади

Целовал лишь только в грудь.
Подожди ты, бога ради,
Обучусь когда-нибудь!

Ты пропела: "За Ефратом
Розы лучше смертных дев".
Если был бы я богатым
То другой сложил напев.

Я б порезал розы эти,
Ведь одна отрада мне –
Чтобы не было на свете
Лучше милой Шаганэ.

И не мучь меня заветом,
У меня заветов нет.
Коль родился я поэтом,
То целуюсь, как поэт.

Sən dedin ki, şair Sədi

Öpərdi yalnız sinədən.
Bəs bu tələskənlik nədi?
Axır mən də öyrənəcəm.

Mahnı qoşdun sən Fəratdan
O taydakı gözəllərə.
Dedin: “Onlar tay olammaz
Bağcadakı qızılgülə”.

Dövlətli olsaydım əgər,
Kəsib atardım gülləri.
İstərəm, olmasın gözəl
Mənim Şahanəmdən qeyri.

Daha məni çox üzmə gəl,
Mən bilirəm öz işimi.
Bir halda ki mən şairəm,
Öpüşürəm şair kimi.

Хороссане есть такие двери,
Где обсыпан розами порог.
Там живет задумчивая пери.
В Хороссане есть такие двери,
Но открыть те двери я не мог.

У меня в руках довольно силы,
В волосах есть золото и медь.
Голос пери нежный и красивый,
У меня в руках довольно силы,
Но дверей не смог я отпереть.

Ни к чему в любви моей отвага.
И зачем? Кому мне песни петь? –
Если стала неревнивой Шага,
Коль дверей не смог я отпереть,
Ни к чему в любви моей отвага.

*B*ir qapı bilirəm mən Xorasanda,
Ətrafında güllər sanki bir xalı.
Dalğın bir pəri də yaşayır orda.
Bir qapı bilirəm mən Xorasanda,
Di gəl açammadım bağlı qapını.

Qollarımda gücüm kifayət qədər,
Qıvırcıq saçlarım qızıla çalır,
Pərinin səsi də min canlar alır.
Qollarımda gücüm kifayət qədər,
Açılmadı qapı, çalışdım hədə.

Haqqım yox öyünüm sevirəm deyə,
De, kimə söyləyim, kimə mahnımı?
Daha qısqanmırsa məni Şahanə,
Bir halda ki açammadım qapını,
Haqqım yox öyünüm sevirəm deyə.

Мне пора обратно ехать в Русь.
Персия! Тебя ли покидаю?
Навсегда ль с тобою расстанюсь
Из любви к родимому мне краю?
Мне пора обратно ехать в Русь.

До свиданья, пери, до свиданья,
Пусть не смог я двери отпереть,
Ты дала красивое страданье,
Про тебя на родине мне петь.
До свиданья, пери, до свиданья.

Artıq vətənimə dönməliyəm mən,
Ah, İran, sənimi tərək eyləyirəm,
Yoxsa ayrılıram əbədi səndən,
Ana yurda olan məhəbbətimdən?
Artıq vətənimə dönməliyəm mən.

Salamat qal, gözəl pəri, salamat,
Nə olsun ki, açammadım qapını,
Əzab verdin, qiyamətdir, qiyamət.
Sənə həsr edirəm mən bu mahnını,
Salamat qal, gözəl pəri, salamat!

Руки милой – пара лебедей –
В золоте волос моих ныряют.
Все на этом свете из людей
Песнь любви поют и повторяют.

Пел и я когда-то далеко
И теперь пою про то же снова,
Потому и дышит глубоко
Нежностью пропитанное слово.

Если душу вылюбить до дна,
Сердце станет глыбой золотою,
Только тегеранская луна
Не согреет песни теплотою.

Bir cüt qu quşudur yarın əlləri,

Qızılı saçına hey vurur tumar.
Eşqə nəğmə deyir əzəldən bəri
Bu qoca dünyada bütün insanlar.

Demişəm nəğməmi bir vaxtlar mən də,
Düşmüşəm bax yenə eşqin sehrinə.
Elə ona görə sözlər sinəmdən
Tökülür incə bir nəvaziş ilə.

Canı qurban desən eşqin yolunda,
Qiyətsiz gövhərə dönər ürəyin.
Di gəl ki Tehranın ay işığında
Qızına bilməyəcək nəğmələrim.

Я не знаю, как мне жизнь прожить:
Догореть ли в ласках милой Шаги
Иль под старость трепетно тужить
О прошедшей песенной отваге?

У всего своя походка есть:
Что приятно уху, что - для глаза.
Если перс слагает плохо песнь,
Значит, он вовек не из Ширази.

Про меня же и за эти песни
Говорите так среди людей:
Он бы пел нежнее и чудесней,
Да сгубила пара лебедей.

Necə başa vurum qalan ömrümü?
Bəlkə, Şahanənin yanım eşqilə.
Yoxsa qoca vaxtı yanıb-tökülüm
Ötən nəğmələrin xatirəsilə?

Hər şeyin öz yeri, öz nizamı var,
Qulağa xoş gəlir, göz bəyənməyir.
Bir fars qoşammırsa yaxşı mahnılar,
Bilin ki, o, əsla Şirazlı deyil.

Bir zamanlar məni xatırlayanda
Deyin onun kimi nəğməkar hanı?
Mən bir nəğmə vardı hələ canında,
Bir cüt qu quşunun oldu qurbanı.

"Отчего луна так светит тускло

На сады и стены Хороссана?
Словно я хожу равниной русской
Под шуршащим пологом тумана", –

Так спросил я, дорогая Лала,
У молчащих ночью кипарисов,
Но их рать ни слова не сказала,
К небу гордо головы завывсив.

"Отчего луна так светит грустно?" –
У цветов спросил я в тихой чаще,
И цветы сказали: "Ты почувствуй
По печали розы шелестящей".

“Nədəndir şöləsi solubdur ayın

Xorasanın bağça-bağları üstə?
Sanki duman çöküb bax Rusiyanın
Çəmənləri üstə, dağları üstə” –

Beləcə dindirdim, əzizim Lalə,
Gecələr lal-dinməz duran sərvləri,
Cavab vermədilər bir kəlmə belə,
Qürurla seyr edib uca göyləri.

“Bəs niyə ay belə qəmlidir, niyə?” –
Sakitcə soruşdum güldən, çiçəkdən.
Çiçəklər kədərlə söylədi mənə:
“Duy qızılgüllərin titrəməsindən”.

Лепестками роза расплескалась,
Лепестками тайно мне сказала:
"Шаганэ твоя с другим ласкалась,
Шаганэ другого целовала".

Говорила: "Русский не заметит...
Сердцу – песнь, а песне – жизнь и тело..."
Оттого луна так тускло светит,
Оттого печально побледнела.

Слишком много виделось измены,
Слез и мук, кто ждал их, кто не хочет.
.....
Но и все ж вовек благословенны
На земле сиреневые ночи.

Qızılgül çırpındı ləçəklərilə,
Ləçəklər gizlicə söylədi mənə:
– “Şahanən sevişir bir özgəsilə,
Başqa birisini öpdü Şahanə”.

Düşündü ki, rusun xəbəri olmaz...
Kef sürür qoynuna girib əğyarın.
Bax buna görədir, rəngi açılmaz,
Bununçün şöləsi solubdur ayın.

Dönüklük baş alıb gedir hər yanda,
Göz yaşları, əzab kimə xoş gələr?
.....
Yenə də var olsun qoy bu dünyada
Yasəmənəçalan nurlu gecələr.

Aleksey Tolstoy

(1882 – 1945)

Да, братцы, это так, я не под парю вам,
То я весь в солнце, то в тумане,
Веселость у меня с печалью пополам,
Как золото на черной ткани.

Вам весело, друзья, пируйте ж в добрый чась,
Не враг я песням и потехам,
Но дайте погрустить, и, может быть, я вас
Еще опережу неудержимым смехом!

*Bəli, bənzəmirəm başqa birinə,
Gah günəş kimiyəm, gah da çən kimi.
Qəm də sevinc qədər yaraşır mənə
Qara paltar üstə qızıl zər kimi.*

Yığışın, a dostlar, gülün, şönlənin,
Düşmən deyiləm mən kefə-damağa.
Amma imkan verin, bir az qəmlənim,
Gülməklə nə var ki sizə çatmağa?!

Ívan Bunin

(1870 – 1953)

*О*частлив я, когда ты голубые

Очи поднимаешь на меня:
Светят в них надежды молодые -
Небеса безоблачного дня.

Горько мне, когда ты, опуская
Темные ресницы, замолчишь:
Любишь ты, сама того не зная,
И любовь застенчиво таишь.

Но всегда, везде и неизменно
Близ тебя светла душа моя...
Милый друг! О, будь благословенна
Красота и молодость твоя!

Nə qədər xoşbəxtəm, ey qaşı kaman,

O ala gözlərin baxanda mənə.
Min ümid süzülər baxışlarından,
Sanki günəş doğur aydın bir günə.

Bədbəxtəm o vaxt ki sən gözlərini,
Sakitcə dayanıb yerə dikirsən.
Özün də bilmədən sevirsən məni,
Utanıb eşqini sən gizlədirsən.

Amma bil həmişə, hər yerdə, hər an
Səninlə döyünür ürəyim mənim.
Əziz dost! Solmasın qoy heç bir zaman
O şux gözəlliyin, gəncliyin sənin.

Redaktordan son söz yerinə

*Hərdən «kopirka» altında yaşamaq
lazımdır ki, bir vaxtlar mövcud
olmağın barədə əldə sübut olsun.*

S.Y.Lets

İsaxanın rus poeziyasından seçdiyi bu nümunələrlə tanış olanda çoxdan keçirdiyim duyğuları təzədən yaşayası oldum. Bu da ilk növbədə onunla bağlıdır ki, öz tərcüməsi ilə yanaşı, İsaxan çevirdiyi mətnin əslini də kitabda təqdim edir; mən isə onların bir qismi ilə çox «yaxından» tanış idim, çünki bir vaxtlar həmin mətnlərin üzərində özüm də xeyli baş sındırmalı olmuşdum - başa çatdırıb çap etdiklərim də olub, bugünəcən bitirə bilmədiklərim də var.

Mətnin əslinin təqdim edilən tərcümələrlə paralel şəkkildə verilməsi çox yaxşı haldır. Bununla tərcüməçi sanki oxucusuna deyir: mən bu mətni bu şəkildə görür və bu şəkildə sənə təqdim edirəm - bax, tutuşdur və qiymətləndir.

Əslində hər bir poetik tərcümə nümunəsi - şairin yazdığı mətnin tərcüməçi qəlbindən (beynindən, hissindən, duyğusundan) keçirilmiş yeni şəkli, yeni variantıdır. Hazır mətnin sadə icraçısı funksiyasını yerinə yetirən tərcüməçi sanki onu öz ürəyinin «kopirkasından» keçirərək, surətini oxucuya təqdim etmiş olur. Heç şübhəsiz ki, «kopirkadan»

keçən mətnin rəngində müəyyən dəyişiklik gözə çarpacaq və bu təbii haldır. Yəni ola bilər ki, tərcümədə hansısa rəng mətndəkindən daha artıq olsun (yaxud çatışmasın); mətndəki tünd olan yer tərcümədə nisbətən solğun çıxsın və əksinə, xüsusi vurğulanmayan, gözə çarpmayan hansısa misrə tərcüməçi tərəfindən daha çox qabardılsın. Əlbəttə, ideal hal o olardı ki, imkan daxilində belə xətalara yol verilməsin; qətiyyən yol verilməsin - amma fakt budur ki, əksər tərcümələrdə buna az və ya çox dərəcədə yol verilir, bəzən isə bu «xətalər» sadəcə, qaçılmaz olur. Amma istənilən halda bir təsəlli var ki, tərcümənin necəliyindən asılı olmayaraq, şairin yazdığı mətn heç nə itirmir, hətta tərcüməçi uğursuzluğa uğrayanda belə mətnin originalı «korlanmır»... və digər tərcüməçinin cəhdi üçün həmişə açıq qalır.

Bu kitabda mənim bir redaktor kimi müəyyən düzəliş və tövsiyələrim təbii ki, olub və İsaxan da onların bir qismini nəzərə alıb, bir qismini qəbul etməyib. Və bu onun haqqıdır, çünki son söz bir tərcüməçi olaraq əlbəttə ki, İsaxana məxsusdur - ən azı o səbəbdən ki, tərcümə mətninə görə məsuliyyəti məhz tərcüməçi daşıyır (və daşmalıdır).

Amma yuxarıda qeyd etdiyim kimi, İsaxanın seçdiyi mətnlərin bir qismi üzərində vaxtilə mən tərcüməçi kimi də «baş sındırmışam». Ona görə bəzi fikirlərimi İsaxanın oxucuları ilə bölüşməyi vacib bilirəm və hesab edirəm ki, həqiqətən gözəl seçilmiş mətnlərin gələcək tərcüməçiləri üçün bu qeydlərin müəyyən faydası ola bilər.

Məsələn, Sergey Yeseninın məşhur «Anama məktub» şeirinin tərcüməsində şair anaya konkret şəkildə yalnız bircə dəfə - şeirin ilk misrasında müraciət edir. İsaxan isə bu müraciətlərin («ana» xitablarının) sayını xeyli artırır. Məzmunu ciddi xələl gəlməsə də, formanın qorunması baxımından mən bunu məqbul saymıram.

Yaxud Lermontovun «Dilənçi» şeirini, mənim fikrimcə, «səkkizlik» hecada çevirmək daha düzgün olardı. Mən vaxtilə bu cür çevirmişdim:

Yazıq əldən-dildən düşüb,
Qəhərini uda-uda
Kilsə yanında büzüşüb
Ondan-bundan pay ummada.

Baxışları qan ağlayır,
Umduğu bir parça çörək;
Kimsə yanından adlayır
Ovcuna bir daş dürtərək...

İsaxan isə «onbirliyə» üstünlük verib və məhz seçimin «yanlışığı» ucbatından da mətni əlavə sözlərlə «yük-ləmək» məcburiyyətində qalıb:

Dayanıb kilsənin çıxacağında
Sədəqə toplayır qoca dilənçi.
Təqəti qalmayıb xəstə canında,
İndicə yıxılıb öləcək sanki.

Durub ac-acına səhərdən bəri,
Dəyməyib bir içim su da dilinə.
Yanımdan ötəndə zalımın biri
Bir daş parçasını qoydu əlinə...

Sonda bir məsələni də qeyd etmək istəyirəm ki, İsaxanın sevdiyi rus şairlərindən seçdiyi mətnlər - tərcümə üçün kifayət qədər çətin mətnlərdir. Mayasına dərin və incə lirizm çökmüş bu mətnlərin «sadəliyi» əslində xalq mahnılarından kimi, dilin ucunda olan, amma «tutulması», ələ gətirilməsi asan olmayan (dedikcə müşkül olan) bir sadəlikdir. İsaxan bu müşkülü nə dərəcədə asan edə bilib?

Mətn(lər) göz önündədir (yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, bir çoxlarından fərqli olaraq, İsaxan çevirdiyi şeirlərin əslini kitaba daxil etməkdən çəkinməyib) - oxucu baxacaq da, tutuşduracaq da, öz qiymətini verəcək də. Bizə isə yalnız İsaxana gələcək tərcüməçilik fəaliyyətində uğurlar diləmək qalır.

Mahir N. Qarayev

**Klassik rus
poeziyasından
nümunələr**

İsaxanın tərcüməsində

«NURLAR»

Nəşriyyat və Poliqrafiya Mərkəzinin
mətbəəsində çap olunmuşdur

Çapa imzalanmışdır: 01.03.2011

Nəşrin ölçüsü: 84x108 1/16

Fiziki çap vərəqi: 6

Sifariş: 45/11. Sayı: 1000 ədəd

NURLAR

NƏŞRİYYAT-POLİQRAFİYA MƏRKƏZİ

Bakı, AZ1122, Zərdabi pr. 78 / Tel: 497-70-21

Faks: 497-12-95 / E-mail: office@nurprint.com